

Abstract

RhetoricaScandinavica, ISBN 1397-0534

No 69, 2015, pp 69--84

Publisher: Retorikförlaget AB

Author Johan Bommelund Houby, University of Copenhagen.

Title "The Direction of Argument: *Direction of Fit* as a Defining Perspective on Rhetorical Argumentation" [Argumentationens retning. *Direction of fit* som definerende perspektiv på retorisk argumentation.].

Abstract *Direction of fit* – a concept from Searle's language theory concerning utterances and their relationship to the surrounding reality – is investigated as a possible defining perspective on rhetorical argumentation. It is proposed that it is possible to recognise rhetorical features of a given argumentation by considering the overall *direction of fit* of the text. This is exemplified by a brief analysis of Putin's Crimea speech given on March 18, 2014, which serves as an example of how the specific utterances of a speech may differ from its overall argumentative orientation. Furthermore, the study discusses direction of fit in relation to other defining perspectives on argumentation, taking Christian Kock's domain-based view as a point of departure. The aim of the study is to propose a view of argumentation that reflects the dynamic nature of how it is used. It seeks to direct attention away from theoretically oriented definitions of rhetorical argumentation towards a more practical one.

Keywords argumentation, speech act theory, pragmatics, dialectics.

*Johan B. Houby er kandidatstuderende i retorik ved Københavns Universitet. Denne artikel er skrevet på baggrund af hans BA-projekt fra 2014.
E-mail: zcq303@alumni.ku.dk*

Johan B. Houby:

Argumentationens retning

***Direction of fit* som definerende perspektiv på retorisk argumentation**

Direction of fit – det sprogfilosofiske begreb for ytringers forhold til den omgivende virkelighed – undersøges i denne artikel som et muligt definerende perspektiv på retorisk argumentation. Standpunktet er at det er muligt at identificere retoriske momenter i en given argumentation ved at se på tekstens overordnede *direction of fit* (Searle). Dette eksemplificeres ved en kort analyse af Putins Krim-tale fra 18. marts 2014, der som et klart eksempel på deliberativ retorik kan bruges til at vise hvordan ytringer på lokalt plan kan adskille sig fra talens samlede argumentative orientering. Hernæst diskuteres ideen i forhold til andre definerende perspektiver med Kocks domænebaserede definition som udgangspunkt. Målet er at etablere et argumentationssyn der afspejler den praktiske argumentations dynamik. Fokus rettes væk fra teoretisk orienterede definitioner og hen mod et mere praksisorienteret udgangspunkt.

Der er i dag bred enighed om at argumentation kan deles op i forskellige typer med forskellige genstandsfelter og funktioner, men enigheden bliver anderledes smal når det kommer til at skulle afgøre hvad typerne mere præcist defineres ud fra. Ét spørgsmål er hvordan man kan væsensbestemme retorisk argumentation og klart definere hvad der adskiller denne fra dialektisk argumentation eller formel logik. Man kan sætte spørgsmålstegn ved hvorvidt en kate-

gorisk afklaring er et frugtbart mål for den faglige diskussion, men det teoretiske fundament for den faglige opdeling af argumentation har stor betydning for det praktiske arbejde med det; arbejder man analytisk og kritisk med argumenterende tekster af forskellig art, må man kunne argumentere for en given argumentations særligt retoriske karakter og kvaliteter.

Diskussionen som den tegner sig i dag, har sit udspring hos Joseph Wenzel der i 1990 argumenterer for at man kan anskue argumentation fra tre forskellige vinkler der hører til henholdsvis logik, dialektik og retorik.¹ Disse tre perspektiver på argumentation er blevet centrale i debatten, fx har både Goddu, Blair og Kock for ganske nyligt bidraget til diskussionen med klart afsæt i Wenzel.² Tredelingen er dog også blevet kritiseret, og flere har forsøgt at identificere et springende punkt der klart afgrænser og adskiller de forskellige områder – ikke bare som perspektiver på argumentation, men som en egentlig væsensforskellighed. Et eksempel herpå er Kock der argumenterer for at retorisk argumentation skal defineres gennem *feltet der argumenteres indenfor*, nemlig feltet der omhandler valg om fremtidig handling.³ Over for dette syn står Blair med en argumentationsforståelse der søger en definition gennem *situationen der argumenteres i*.⁴ Pragma-dialektikken, her repræsenteret af van Eemeren og Houtlosser, er optaget af *argumentationens mål* og søger at definere retorisk argumentation gennem et fokus på hvad der søges opnået og hvordan.⁵

I praktisk sammenhæng er Toulmins argumentmodel blevet hyldet for sin anvendelighed, bl.a. af Brockriede og Ehninger som “an appropriate structural model by means of which rhetorical arguments may be laid out for analysis and criticism.”⁶ Her er der en praktisk forståelse af at “retoriske argumenter” kan behandles på en bestemt måde som adskiller sig fra andre typer af argumenter, men det praktiske arbejde med argumentation kalder på en teoretisk afklaring.

Diskussionen inddrager fra tid til anden talehandlingsteorien som den blev udviklet af Searle på baggrund af Austin.⁷ Kock nævner eksempelvis i flere artikler Searles begreb *direction of fit* – en opmærksomhed på om ord enten tilpasses virke-

- 1 Joseph W. Wenzel, “Three Perspectives on Argument”, i *Perspectives on Argumentation: Essays in Honor of Wayne Brockriede*, red. Trapp og Schuetz (Prospect Heights: Waveland Press, 1990).
- 2 G. C. Goddu, “Is ‘argument’ subject to the product/process ambiguity?”, *Informal Logic* 31(2) (2011); J. Anthony Blair, “Rhetoric, Dialectic, and Logic as Related to Argument”, *Philosophy & Rhetoric* 45(2) (2012); Christian Kock, “Choice is Not True or False: The Domain of Rhetorical Argumentation”, *Argumentation* 23 (2009) og Christian Kock, “Defining Rhetorical Argumentation”, *Philosophy & Rhetoric* 46(4) (2013).
- 3 Kock, “Defining Rhetorical Argumentation”.
- 4 Blair, “Rhetoric, Dialectic, and Logic as Related to Argument”.
- 5 Frans H. van Eemeren og Peter Houtlosser, “Strategic manoeuvring in argumentative discourse”, *Discourse Studies* 1(4) (1999).
- 6 Wayne Brockriede og Douglas Ehninger, “Toulmin on Argument: An Interpretation and Application”, *Quarterly Journal of Speech*, 46(1) (1960), 44, egen oversættelse.
- 7 John Searle, *Expression and Meaning: Studies in the Theory of Speech Acts* (London: Cambridge University Press, 1979) og J. L. Austin, *How to Do Things with Words* (Cambridge: Harvard University Press, 1975).

ligheden eller søger at forme den – men talehandlingsteorien og *direction of fit* bliver aldrig et decideret fokuspunkt.⁸ Der synes at mangle en konkret undersøgelse af anvendeligheden og rækkevidden af begrebet *direction of fit* i forhold til praktisk argumentation.

I det følgende vil jeg redegøre for den del af talehandlingsteorien der er relevant i denne sammenhæng. Herefter eksemplificerer jeg ideen ved at applicere den på dele af Putins Krim-tale fra 18. marts 2014; et eksempel der er valgt fordi der klart er tale om argumenterende deliberativ retorik samtidig med at talehandlingsteorien kan belyse talens enkelte argumenter (der ikke umiddelbart eller isoleret set kan karakteriseres som deliberative), så forholdet mellem det enkelte argument og den samlede argumentations dynamik bliver tydelig. Efterfølgende vil jeg diskutere *direction of fit*-perspektivet i forhold til andre definitioner med udgangspunkt i Kocks artikel “Defining Rhetorical Argumentation” fra 2013.

Talehandlingsteoriens retoriske moment

Som nævnt indledningsvis udviklede Searle den talehandlingsteori som Austin lagde grunden til.⁹ Den kritiske behandling af Austins ideer førte til et omfattende begrebsapparat hvoraf kun *direction of fit* og de begreber som ligger direkte opad det, er relevante her. Her følger en kort redegørelse for denne del af Searles teori og en diskussion af hvilke muligheder den umiddelbart tilbyder for at forstå argumentation som talehandling.

Searle fremhæver tre forskellige kriterier til klassifikation af talehandlinger:¹⁰

1. *Illocutionary point*, som beskriver målet for eller grunden til talehandlingen; for eksempel om den skal bevæge nogen til at handle eller til at påtage sig ansvar for en fremtidig handling,
2. *Direction of fit*, som beskriver talehandlingens forhold til verden; om talehandlingen skal passe til en given virkelighed, eller om den skal forme en virkelighed som taleren ønsker,
3. *Sincerity condition*, som beskriver den psykiske tilstand som taleren udtrykker gennem talehandlingen; ved en befaling udtrykkes for eksempel et ønske om at nogen skal gøre noget, og ved et løfte udtrykkes en intention om selv at gøre noget.

Med opmærksomhed på disse tre aspekter af talehandlinger er det ifølge Searle muligt med meget få undtagelser at klassificere al sprogbrug som talehandling.¹¹

At kunne bestemme og beskrive enkelte ytringer som talehandlinger er nødvendigt for van Eemeren og Grootendorsts praktisk orienterede udvidelse af Searles

8 *Direction of fit* nævnes eksempelvis i både Kock “Defining Rhetorical Argumentation” (2013), 451 og Kock, “Choice is Not True or False” (2008), 66.

9 Searle, *Expression and Meaning* og Austin, *How to Do Things with Words*.

10 Searle opstiller 12 forskellige kriterier at definere talehandlinger med, men han fremhæver disse tre som de vigtigste, jf. Searle, *Expression and Meaning*, 5.

11 Searle, *Expression and Meaning*, 2–5.

begrebsapparat som præsenteres nedenfor, nemlig det illokutionære handlingskompleks. Jeg vil dog først uddybe *direction of fit* som del af Searles talehandlings-teori.

Direction of fit

Direction of fit er, som beskrevet ovenfor, et kriterium der tjener til at afgøre, hvilket forhold der er mellem en talehandling og den virkelighed som talehandlingen indgår i. Dette forhold er metaforisk anskueliggjort som en retning hvor enten ordene skal passe til virkeligheden, eller virkeligheden passe til ordene. Når ordene skal passe til virkeligheden har talehandlingen *word-to-world direction of fit* (markeret med ↓), og når virkeligheden søges formet gennem talehandlingen, siges den at have *world-to-word direction of fit* (markeret med ↑).¹²

Selve begrebet *direction of fit* har Searle hentet hos Anscombe som eksemplificerer det med en indkøbsseddel: Hvis en mand er ude at købe ind og har en indkøbsseddel at forholde sig til, vil de varer han lægger i kurven, afspejle de ting der står på listen. I dette scenarie vil forholdet mellem listen og kurvens indhold have ↑-*direction of fit*, idet ordene dirigerer eller former virkeligheden. Hvis den samme mand bliver forfulgt af en detektiv som går og skriver ned hvad manden lægger i kurven, vil detektivens liste være identisk med den handlende mands, men forholdet mellem listen og varerne vil være grundlæggende anderledes; detektivens liste vil have ↓-*direction of fit*, da det her er virkeligheden der dirigerer eller former ordene.¹³

I dette eksempel gøres det klart at der kan være fundamental forskel på hvordan ord og virkelighed forholder sig til hinanden. Det peger på et vigtigt aspekt af *direction of fit*, nemlig ords sandhedsværdi: Hvis detektiven skriver noget forkert på sin liste, vil den ikke længere afspejle virkeligheden. Dette vil dog kunne rettes ved blot at rette fejlen på listen. Hvis den handlende lægger noget forkert i sin kurv, vil den fejl ikke pludselig være rettet hvis han ændrer ordet på listen – da vil han skulle lægge den forkerte vare tilbage og finde den rigtige. Dette viser at der for talehandlinger med ↓-*direction of fit* kan tales om en egentlig sandhedsværdi, mens det ikke gør sig gældende i talehandlinger med ↑-*direction of fit*.

Searle identificerer og beskriver fem forskellige talehandlingstyper. Med fokus på *direction of fit* er de følgende:

- ↓ *Assertiver*, som er udtalelser der har at gøre med om forhold er sande eller falske (for eksempel “Det regner.”)
- ↑ *Direktiver*, som er forsøg fra afsenders side på at få modtager til at gøre noget (for eksempel “Vær venlig at lægge vasketøjet sammen.”).
- ↑ *Kommissiver*, som er ytringer, hvormed afsender forpligter sig på at gøre

12 Ibid., 3–4.

13 Frit efter G. E. M Anscombe, *Intention* (Cambridge: Harvard University Press, 2000 [1957]), §32.

noget (for eksempel “Jeg sørger for at sende brevet.”).

- Ø *Ekspressiver*, som er udtryk for afsenders psykiske tilstand i forhold til modtager (for eksempel “Tillykke med det flotte resultat.”)¹⁴
- † *Deklarativer*, som er udsigelser der deklarerer et forhold (for eksempel “Jeg erklærer hermed mødet for åbnet.”)¹⁵

Af denne inddeling fremgår det at *direktiver* og *kommissiver* har \uparrow -*direction of fit*, hvilket Kock i sin korte redegørelse netop peger på. Ydermere påpeger Kock at det heraf følger at *assertiver* har egentlig sandhedsværdi, mens *direktiver* og *kommissiver* ikke har.¹⁶ I en retorikforståelse der hviler på at sprogbrug kan anvendes til helt eller delvist at afhjælpe visse typer af problemer, er det nærliggende at netop disse to former for talehandling, *direktiver* og *kommissiver*, skulle være af særlig interesse; ved at indføre sprogbrug i en situation der kræver det, griber man ind og påvirker de forhold der er gældende.¹⁷ Dette vender jeg tilbage til.

Det illokutionære handlingskompleks

Før det kan retfærdiggøres at benytte talehandlingsteorien til at belyse praktisk argumentation, er det nødvendigt med en grundlæggende forståelse af argumentation som talehandling. Det første problem man står overfor her, er at talehandlingsteorien som Searle udreder den, egner sig godt til analyse af enkeltstående ytringer, men knap så godt til analyse af forholdet mellem flere forskellige ytringer. Som det er kendt fra Toulmin, består et argument netop af forskellige ytringer med et bestemt indbyrdes forhold.¹⁸ Tilsammen er en teksts argumentation således en kompleks størrelse der er udgjort af mange enkeltstående dele som er vævet sammen til en helhed. Al videre færd på denne vej forudsætter derfor en praktisk frem for teoretisk forståelse af talehandlinger og deres sammenhæng.

En sådan forståelse kan man finde hos Grootendorst og van Eemeren, der udforsker og udvider Searles teori i en praktisk retning. Vigtigst i denne udvidelse er opgøret med Searles princip om udtrykkelighed (*principle of expressibility*):

Because [Searle] starts from the ‘principle of expressibility’ he regards it as reasonable to restrict his analysis of illocutionary acts to sentences in which the illocutionary force is *expressed explicitly and unambiguously by means of a performative formula*. However, one preliminary problem which presents itself

- 14 Ø dækker over at talehandlingen ikke har nogen *direction of fit*. Searle skriver om dette: “In performing an expressive, the speaker is neither trying to get the world to match the words nor the words to match the world, rather the truth of the expressed proposition is presupposed.” Searle, *Expression and Meaning*, 15.
- 15 *Direction of fit* er for deklarativer både \downarrow og \uparrow fordi virkeligheden idet ordene falder, formes sådan at ordene passer til den.
- 16 Kock, “Defining Rhetorical Argumentation”, 451.
- 17 Lloyd F. Bitzer, “The Rhetorical Situation”, *Philosophy & Rhetoric* 1 (1968).
- 18 Stephen E. Toulmin, *The Uses of Argument* (Cambridge: Cambridge University Press, 2003 [1958]).

with the analysis of argumentation is that the argumentative force of a sentence is seldom, if ever, expressed by an (explicit) performative formula.”¹⁹

Her bryder man med det teoretiske krav om at en bestemt eksplicit form skal være overholdt før man kan anskue noget som talehandling. Det peger på den erkendelse at implicit betydningsindhold umiddelbart forstås af modtageren af en given talehandling.

Udvidelsen af talehandlingsteoriens domæne til også at omfatte implicit betydningsindhold kan klargøres ved at drage en parallel til Ducrot og hans arbejde med sprogets iboende argumenterende egenskab.²⁰ Den del af Ducrots arbejde der er relevant i denne sammenhæng, er det han kalder sprogets *argumentative orientering*. Denne ide kan eksemplificeres ganske simpelt: Hvis en person A foreslår en anden person B at gå i biografen og se en bestemt film, og B til det det svarer “Jeg har allerede set den film”, da forstår A umiddelbart at der i den ytring ligger en rettedhed imod ikke at gå i biografen for at se den bestemte film.²¹ På baggrund af den ene ytring – en simpel assertiv talehandling – opfatter A altså et argument imod eksempelvis at bruge tid på at se filmen en gang til eller bruge penge på en biografbillet mere.

Grootendorst og van Eemeren indfører et skel mellem talehandlinger på sætningsniveau og talehandlinger på et højere tekstniveau. På sætningsniveau, som er det niveau Austin og Searle opererer med, optræder de elementære illokutioner (*elementary illocutions*). På det højere tekstniveau kombineres disse elementære enheder til et illokutionært handlingskompleks (*illocutionary act complex*) der i sin helhed kan forstås som en ytring.²² I forlængelse af dette peger Grootendorst og van Eemeren på at bare en enkelt ytring der på sætningsniveau blot er en enkeltstående talehandling, kan udgøre en hel argumentation på det højere tekstniveau. Dette er fuldkommen i tråd med Ducrots eksempel på argumentativ orientering, og der er så at sige givet tilladelse til at forstå talehandlinger i komplekse sammenhænge hvor eksplicitet ikke er et krav. For at genbruge mit eget eksempel på en assertiv talehandling vil ytringen “Det regner” altså sagtens kunne forstås som et argument hvis det falder som svar på spørgsmålet “Skal vi gå en tur?”

Når opmærksomheden nu er flyttet fra sætningsniveau til det højere tekstniveau, kan *direction of fit* anvendes i et perspektiv der favner hele tekster. Det er med andre ord muligt at identificere en teksts overordnede *direction of fit*, og spørgsmålet er så om det er frugtbart at bruge dette perspektiv når man skal afgøre hvorvidt en given argumentation bør anses for retorisk.

Med ovenstående som teoretisk udgangspunkt vil jeg nu se på udvalgte dele af

19 Frans H. van Eemeren og Rob Grootendorst, “Argumentation as an illocutionary act complex”, i *Speech Acts in Argumentative Discussions: A Theoretical Model for the Analysis of Discussions Directed Towards Solving Conflicts of Opinion* (Berlin: Walter de Gruyter, 1984), 31, oprindelig kursivering.

20 Oswald Ducrot, *Slovenian Lectures: Introduction into Argumentative Semantics*, red. Zagar (Ljubljana: Pedagoski Institut, 2009).

21 Se Ducrot, *Slovenian Lectures*, 49–50.

22 van Eemeren og Grootendorst, “Argumentation as an illocutionary act complex”, 34.

Putins Krim-tale fra 18. marts 2014 med fokus på talens overordnede *direction of fit*. Herefter vil jeg vise hvordan uddragenes påstande indgår i en samlet argumentation der kan betegnes som retorisk, selvom det retoriske moment ved fokus på de enkelte ytringer kan være uklart.

Putins Krim-tale

18. marts 2014 holdt den russiske præsident Vladimir Putin en tale for det russiske parlaments to kamre på Kreml i Moskva. To dage inden talen, søndag 16. marts, blev der på Krim afholdt en folkeafstemning der skulle afklare hvorvidt befolkningen på Krim ønskede at blive indlemmet i Rusland. Afstemningen viste klar tilslutning til annekteringen. Dagen inden talen blev holdt, underskrev Putin sammen med Krims statsråd og ministerpræsident samt Sevastopols udsending en lov som banede vejen for Ruslands annektering af Krim. Det er denne lov som det russiske parlament nu skal stemme om. Rusland er af den vestlige verden blevet beskyldt for at have invaderet Krim uden ret, og Rusland med Putin i spidsen er på dette tidspunkt blevet sanktioneret af USA.

I det følgende vil jeg vise at det er muligt med henvisning til Searle og van Eemeren og Grootendorst at identificere et samlet *direction of fit* i Putins Krim-tale. Kilden er den engelske oversættelse som ligger på den russiske præsidents officielle hjemmeside.²³

Rusland og Krims delte lidelseshistorie

Efter talens indledende høflighedsfraser og anerkendelse af publikums tilstedeværelse retter Putin fokus mod den del af Ruslands historie som er bundet til Krims territorium. Her placerer han Ruslands udgangspunkt hvad angår kultur, civilisation og menneskelige værdier (*the overall basis of the culture, civilisation and human values*) – og han følger op med en hyldest til de russiske soldater der har kæmpet for Krims indlemmelse i det russiske imperium. Hernæst bliver Sevastopol nævnt som fødested for den russiske Sortehavsflåde, og en opremsning af andre vigtige byer og områder på Krim afslutter sammenbindingen af denne og Rusland.

Her står man over for en påstand om at Rusland og Krim hænger sammen gennem deres fælles historie, og belæg for denne påstand gives med eksempler på de af Krims byer og landemærker der stadig har stor betydning for det russiske folk. Dette argument fremstår som en assertiv talehandling, idet der udtrykkes en tro på et forholds sandhedsværdi.²⁴ Da den assertive talehandling tilsyneladende ikke søger at påvirke verden, men blot at beskrive den, ligger dette altså ikke umiddelbart inden for det retoriske felt.

Og dog må man naturligvis overveje dette argument i sin kontekst. De færreste

23 Vladimir Putin, Address by President of the Russian Federation (Official site of the President of Russia, 18. marts, 2014), <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/20603> (downloadet 2015-06-17).

24 Searle, *Expression and Meaning*, 12.

læsere eller tilhørere af denne tale vil betegne denne passage som rent beskrivende, endsiges passiv i forhold til at påvirke de gældende forhold. I det handlingskompleks den er en del af, bliver det russiske parlament nemlig stillet over for et valg. Det at Putin vælger at fokusere på det der binder Krim og Rusland sammen, i modsætning til hvad der adskiller dem, peger på en klar orientering mod at parlamentet på vegne af det russiske folk skal vælge at Krim skal indlemmes i Rusland. Således ser man at der er noget implicit som er af stor betydning for hvordan modtageren opfatter dette argument, netop det implicite som Grootendorst og van Eemeren peger på i opgøret med Searles *principle of expressibility*.

Allerede i denne første del af talen kan man finde klare indikationer på at et argument som ikke direkte omhandler valg eller overbevisning, et argument som på sætningsniveau blot udtrykker tingenes tilstand, alligevel har persuasiv tyngde når man ser på den komplekse sammenhæng det indgår i.

USA og resten af den vestlige verden

Som et andet led i sin argumentation henleder Putin opmærksomheden på den vestlige verden – især USA – og dennes reaktion på konflikten. Her langer Putin ud efter den amerikanske måde at lede den vestlige verden på: “Our western partners, led by the United States of America, prefer not to be guided by international law in their practical policies, but by the rule of the gun”. Den vestlige verden skoses for at se sig selv som hævet over internationalt vedtagne regler, og for at den med sin overlegne økonomiske og militære magt kan få sin vilje gennem ren og skær trussel: “They act as they please ... ‘If you are not with us, you are against us.’”. Her giver Putin også eksempler på præcedens der tjener som belæg for ovenstående påstand.

Som i argumentet om Rusland og Krims delte historie er dette argument udformet som en assertiv talehandling der står og falder med en påstået sandhedsværdi. Taget ud af kontekst handler dette argument – ganske som argumentet ovenfor – ikke om det valg det russiske folk står overfor, men om Ruslands problematiske forhold til den vestlige verden. Afsnittet er altså assertivt og ikke-argumenterende af karakter, da det dadler den vestlige verdens, særligt USA’s, håndtering af internationale anliggender. Man vil dog som tilhører opleve dette med en argumentativ orientering, som en del af et svar på de krav situationen stiller.²⁵ I kontekst ville det være utænkeligt at opfatte dette uden at forstå sammenhængen med det forestående valg; at Putin opfordrer til at man ikke lader sig kue af presset fra den vestlige verden. Det er altså her – som med argumentet ovenfor – kun på det isolerede sætningsniveau at dette argument er en assertiv talehandling; i kontekst indtræder det i den overordnede direkte argumentation som sådan.

25 Jf. ideen om *fitting response* hos Bitzer, “The Rhetorical Situation”, 10-11.

Det russiske folks valg

Talen afsluttes med en eksplicitering af det valg som det russiske folk står overfor. Putin sætter fokus på valget med alle de indenrigs- og udenrigspolitiske spørgsmål der må tages i overvejelse – og undlader ikke igen at nævne det store flertal der er for den udvikling der tegner sig. Efter en gennemgang af de russiske meningsmålinger på området vender Putin sig direkte mod Ruslands beslutningstagere og beder dem lade folkets ønske styre deres beslutning, “da folket er al autoritets ultimative kilde” (egen oversættelse).

Her møder vi et eksempel på et argument som direkte omhandler valg om fremtidig handling. Dette argument er på sætningsniveau en direktiv talehandling – en talehandling som forpligter modtageren på at handle. I talens afslutning advokerer Putin altså for et bestemt valg, og det kommer til at belyse hele talen bagud. Denne udgangsbøn er ganske afgørende for at talen som helhed forstås som en tale for Ruslands annektering af Krim, og med bare dette ene eksempel på en egentlig direktiv talehandling, kommer hele talen til at fremstå direktiv.

Putins samlede *direction of fit*

Når talen slutter, er få i tvivl om hvorvidt denne tale søger at påvirke publikum til at træffe et valg i en bestemt retning; et valg skal i hvert fald træffes. Dette er således hvad talens argumentation samlet set søger at opnå. På denne baggrund kan talens samlede argumentation kaldes direktiv, idet den forpligter de beslutningsdygtige tilhørere på at handle. I Searles taksonomi har direktiver som bekendt \uparrow -*direction of fit* og søger altså at forme verden så den kommer til at passe til ordene.²⁶ I dette scenario kommer verden og talens ord til at passe sammen når det anbefalede valg om annekteringen er blevet truffet.

Ovenstående eksempel viser hvordan det illokutionære handlingskompleks kan have et anderledes *direction of fit* end de elementære illokutioner og påvirke modtagerens forståelse af disse; de elementære illokutioner har \downarrow -*direction of fit* mens handlingskomplekset har \uparrow -*direction of fit*. I det følgende diskuteres de teoretiske perspektiver i dette argumentationssyn der tager udgangspunkt i talehandlings-teori, og andre fremtrædende argumentationsteorier. Helt konkret diskuteres det om *direction of fit* gør det muligt at afdække grundlæggende enigheder i ellers divergerende argumentationssyn.

Diskussionen om den retoriske argumentation

Som nævnt i indledningen argumenterer Kock for en domænebaseret definition af retorisk argumentation, nemlig den at retorisk argumentation ligger inden for det domæne der omhandler valg om fremtidig handling. Kock henter belæg for sin påstand i den retoriske tradition og peger således på at andre definitioner af retorisk argumentation – definitioner som har fokus på for eksempel mål og midler – ser og

26 Searle, *Expression and Meaning*, 3–4.

forstår retorikfaget “udefra”, altså uden selv at være en del af den retoriske tradition. Dette besværliggør i min optik arbejde med argumentation i en tværfaglig kontekst. Jeg foreslår, som jeg har forsøgt at vise i den korte eksempel-analyse af Putins Krim-tale, at det er muligt at identificere en given argumentations retoriske moment ved at se argumentation som et illokutionært handlingskompleks, som beskrevet af Grootendorst og van Eemeren. Således kan en argumentations enkelte dele isoleret set godt omhandle andet end valg om fremtidig handling, mens argumentationen i sin helhed opfattes som sådan.

Kocks definition er, så vidt jeg forstår den, ikke uforenelig med dette syn. Kock fokuserer gennemgående på retorisk argumentation og ikke retoriske argumenter.²⁷ Således er det den samlede argumentation – komplekset af alle argumentationens dele – der må overvejes. I dette lys tror jeg heller ikke at Kock ville afvise at kalde Putins Krim-tale et eksempel på retorisk argumentation. Ikke desto mindre bliver helheden mere end summen af delene, og der opstår et behov for en teori der forholder sig til dette spring mellem det enkelte argument og den samlede argumentation; det er et skridt i denne retning jeg har forsøgt at tage ved sammenkoblingen af van Eemeren og Grootendorst og Ducrot.²⁸

Retoriske argumenter og retorisk argumentation

Netop skellet mellem det enkelte argument og hele argumentationen kan være et godt fokuspunkt når man overvejer retorisk argumentation. Som det blev nævnt i indledningen, blev Toulmins argumentmodel i 1960 hyldet af Brockriede og Ehninger som en brugbar strukturel model til at fremvise og kritisere retoriske argumenter²⁹; de i retorikfagligt perspektiv interessante argumenter bør ifølge Brockriede og Ehninger omtales og behandles som “retoriske argumenter”. I en fodnote nævner Jørgensen netop Brockriede og Ehningers artikel som startskuddet til Toulminmodellens udbredelse inden for retorikvidenskaben.³⁰ Således er den praktiske analyse af argumenter forankret i en teoretisk forståelse hvor “retoriske argumenter” er noget for sig.

Kock diskuterer ikke forholdet mellem enkelte argumenter og den samlede argumentation,³¹ så spørgsmålet står tilbage om et enkeltstående argument ifølge Kock kun kan betegnes som retorisk hvis det omhandler valg om fremtidig handling – et spørgsmål der her blev aktualiseret i eksemplerne fra Putins Krim-tale. Hvis det er tilfældet, vil retoriske argumenter være begrænset til advokerende argumenter. Dette mener jeg dog vil være en alt for snæver måde at forstå retorisk argumentation på; selv hvis man erklærer sig helt enig med Kock og anlægger et stramt domæne-

27 Kock, “Defining Rhetorical Argumentation”.

28 van Eemeren og Grootendorst, “Argumentation as an illocutionary act complex” og Ducrot, *Slovenian Lectures*.

29 Brockriede og Ehninger, “Toulmin on Argument”, 44, .

30 Charlotte Jørgensen, “Argumentation”, i *Retorik. Teori og praksis*, red. Jørgensen og Vil-ladsen (Frederiksberg: Samfundslitteratur, 2009), 149.

31 Kock, “Defining Rhetorical Argumentation”.

baseret fokus, vil man uvægerligt finde deliberativ argumentation som må fungere i andre faser end den advokerende.³² Dette peger også på at det domænebaserede fokus må rette sig mod hele argumentationen og ikke det enkelte argument.

Det er præcis ved denne kløft mellem det enkelte argument og den samlede argumentation at Ducrots *argumentative orientering* og Grootendorst og van Eemrens *illokutionære handlingskompleks* bliver brugbare som forklaringsmodel; oplevelsen af en argumentations samlede retning kan tilskrives den argumentative orientering hvor et klart *direction of fit* bliver tydeligt.

Dette forklarer også hvordan den forensiske retoriks argumentation kan beskrives som retorisk: Det enkelte argument drejer sig om et sandhedsforhold der ligger tilbage i tiden – “fandt noget sted, eller gjorde det ikke?” – men argumentationen har retning mod indflydelse på en domsafsigelse der forlader sig på de påståede sandhedsforhold. Således bliver enkeltstående *assertiver* i retssalen opfattet som *direktiver*, idet der hele tiden er en orientering imod fremtidig frikendelse eller for-dømmelse med et klart ↑-*direction of fit*. Denne forklaring stemmer overens med Kocks definition, da det man har identificeret, er det argumentative niveau der handler om valg om fremtidig handling.³³

Også epideiktisk retorik kan belyses og forklares med dette fokus: Hvor man almindeligvis forstår forensisk retorik som bagudskuende og deliberativ som fremadskuende, ses den epideiktiske ofte som hverken eller, forstået på den måde at den forholder sig til samtiden. Med Kocks domænebaserede argumentationssyn er epideiktisk retorik dermed ikke direkte et eksempel på retorisk argumentation. Kun hvis man opfatter indholdet som et argument for at publikum for fremtiden skal være positivt eller negativt stemt over for det eller den der hyldes eller dadles, kan man kalde det retorisk argumentation. Men denne position forudsætter at man kan forklare denne implicitte argumentation. Det foreslår jeg at man kan gennem handlingskomplekset med et samlet ↑-*direction of fit*. Også her er der sammenfald mellem *direction of fit*-definitionen og Kocks definition; som ovenfor fremkommer ↑-*direction of fit* når man identificerer den dimension der omhandler hvordan man for fremtiden skal forholde sig.

Man ser her at der sagtens kan identificeres overlap mellem det foreslåede *direction of fit*-orienterede fokus og den domænebaserede definition Kock advokerer for. Som nævnt i starten af dette afsnit er det vigtigt at holde sig for øje at denne ide om *direction of fit* ikke afviser Kocks definition, men blot forsøger at sætte fokus på et område der i min opfattelse er frugtbart i arbejdet med at afgrænse og definere retorisk argumentation.

Den trialogiske nødvendighed

Et andet vigtigt perspektiv i definitionen af retorisk argumentation er spørgsmålet

32 Teorien om argumentationsfaser er hentet hos Charlotte Jørgensen og Merethe Onsberg, *Praktisk argumentation* (København: Nyt Teknisk Forlag, 2008), 39–47.

33 Kock, “Defining Rhetorical Argumentation”.

om situationen der argumenteres i. Som nævnt indledningsvis indtager Blair en position hvor definitionen af retorisk argumentation netop sker gennem situationen der argumenteres i, nærmere bestemt i taler.³⁴ Her forankres den retoriske argumentation i kommunikationssituationer der er trialogiske frem for dialogiske af natur; i en retstale vil der være to parter der taler til en jury, og i en politisk tale til et publikum vil indholdet forholde sig til et modstående synspunkt, uanset om der er en repræsentant for denne modstand til stede. I begge tilfælde vil kommunikationen altså være trialogisk. Her må det også nævnes at et andet af Blairs definerende elementer for retorisk argumentation er det, at publikum ikke skal være deltagende i kommunikationen; en del af den kommunikative dynamik man normalt identificerer som retorik, kommer ifølge Blair af det passive publikum.³⁵

Trods hans dom over dette syn som vildledende kan man i Kocks artikel fra 2009 finde spor der også peger i retning af det trialogiske som definerende element. I denne artikel, som ellers er meget lig den fra 2013, er der nemlig den ekstra dimension at retorisk argumentation sker i det offentlige rum (*the civic sphere*).³⁶ Det peger netop i retning af at retorisk argumentation er den der sker i den offentlige politiske debat hvor der løbende delibereeres om den politiske kurs. Dette syn er så at sige "automatisk" trialogisk, da der altid er flere synspunkter i spil, og der altid er et folk der kommunikerer til. I den nyere artikel har Kock dog også en anke imod dette som definerende perspektiv og ser det som en følge af området der argumenteres indenfor snarere end en nødvendig del af definitionen.³⁷

Hvilken position indtager anvendelsen af *direction of fit* i forhold til den trialogiske kommunikations nødvendighed for at opfylde kravene til retorisk argumentation? Som nævnt i starten af dette afsnit, foreslår jeg at det er muligt at identificere en given argumentations retoriske moment ved at se på det overordnede *direction of fit*. Det vil i praksis betyde at man med dette begrebsapparat ikke stiller krav om at kommunikationen er trialogisk for at den kan beskrives som retorisk. Denne ide tillader altså i princippet også at man arbejder retorisk med dialogisk kommunikation eller kommunikation med flere parter hvor alle deltager aktivt (i kontrast til Blairs definition der involverer et passivt publikum). Ducrots ide om argumentativ orientering kan da også nemt føre til at man identificerer implicite direktive og kommissive talehandlinger overalt – noget som i det praktiske arbejde med den retoriske argumentations ontologi kan være uhensigtsmæssigt. Jeg ser dog denne løshed i definitionen som en slags nødvendigt onde for at imødekomme den kontingens og dynamik der kendetegner praksis i forhold til teori. Blair gør da også opmærksom på at der i dialogisk kommunikation i praksis er elementer af trialogisk kommunikation og omvendt.³⁸ Således bliver det vanskeligt selv for Blair at lukke af for muligheden for at det retoriske begrebsapparat kan være brugbart selv når man står over for dialogiske tekster.

34 Blair, "Rhetoric, Dialectic, and Logic as Related to Argument".

35 Ibid., 160–161.

36 Kock, "Choice is Not True or False", 62.

37 Kock, "Defining Rhetorical Argumentation", 438–439.

38 Blair, "Rhetoric, Dialectic, and Logic as Related to Argument", 158–159.

Sværd eller smørekniv?

Spørgsmålet om hvorvidt definitionen skal være åben eller lukket, er vigtigt. Om man vil bruge sværd eller smørekniv når man forholder sig til andre definitioner af retorisk argumentation, har stor betydning for den endelige definitions elasticitet. Således anlægger Kock en definition der bruger sværdet, ved som udgangspunkt at dømme andre definitioner som vildledende og utilstrækkelige.³⁹ Det at det i princippet kun er deliberativ retorik der opererer med egentlig retorisk argumentation, betyder at to af de tre aristoteliske genrer, den forensiske og den epideiktiske, slet ikke anvender argumentation der af natur kan kaldes retorisk – det på trods af at Aristoteles er udgangspunktet for Kocks argumentation.⁴⁰ For mig at se er dette en meget stiv definition; inden for en videnskab der i så høj grad som retorikken lægger vægt på det kontingente, ligger det lige for at søge mod en definition som tilgodeser den dynamik som bliver synlig i teoriens praktiske anvendelse. En teoretisk og skarp optegning af hvad retorisk argumentation er, kan derfor vise sig problematisk i praksis.

Grunden til at etablere en mere moderat definition bliver heller ikke mindre når man læser forslag på definitioner af selve retorikken, eksempelvis som denne fra grundbogen *Retorik. Teori og praksis*: “Ud fra den udbredte opfattelse af persuasio som fagets kerne kan man definere retorik som læren om persuasiv sprogbrug.”⁴¹

På baggrund af dette synes det vanskeligt at komme udenom en definition af retorisk argumentation som noget der søger at overbevise, altså en definition der er baseret på argumentationens mål. For Kock er retorisk argumentation dog ikke synonymt med retorik generelt, og måske derfor skal man holde den retoriske argumentations område adskilt fra den retoriske argumentations mål; og dog forstår man ud fra ovenstående hvorfor eksempelvis van Eemeren og Houtlosser definerer retorisk argumentation gennem mål og midler⁴² – når den retoriske selvforståelse hviler på persuasivitet, hvordan kan man så kategorisk afvise et argumentationssyn der orienterer sig mod netop det?

En anden bred definition af retorisk argumentation findes hos Perelman. I sit essay “The New Rhetoric: A Theory of Practical Reasoning” udpeger han forskelle mellem *demonstratio*, den logiske demonstration af sandheder, og *argumentatio*, den praktiske argumentation for eller imod forhold der ikke kan bestemmes som sande eller falske.⁴³ *Demonstratio* hører til logikken, *argumentatio* til retorikken. For Perelman er retorik og retorisk argumentation synonyme – retorikken sker i argumentationen – og selvom Perelman som Kock har et domænebaseret syn, giver Perel-

39 Kock, “Choice is Not True or False”, 61 og Kock, “Defining Rhetorical Argumentation”, 437.

40 Dette begrænser sig til argumentationen i de to genrer og således ikke hvorvidt de er retoriske i bredere forstand.

41 Charlotte Jørgensen, “Hvad er retorik?”, i *Retorik. Teori og praksis*, red. Jørgensen og Villadsen (Frederiksberg: Samfundslitteratur, 2009), 15.

42 van Eemeren og Houtlosser, “Strategic manoeuvring in argumentative discourse”.

43 Chaïm Perelman, “The New Rhetoric: A Theory of Practical Reasoning”, i *The New Rhetoric and the Humanities: Essays on Rhetoric and its Applications* (Dordrecht: D. Reidel Publishing Company, 1979), 9–11.

mans teori andre muligheder for at definere retorisk argumentation praktisk. Perelman serverer et koblingspunkt mellem *argumentatio* og *direction of fit* med følgende passage: "...it must not be forgotten that all argumentation aims somehow at modifying an existing state of affairs".⁴⁴ Af dette kan man slutte at *assertiver*, som søger at beskrive virkeligheden, må høre entydigt under *demonstratio*, mens *direktiver* og *kommissiver*, der søger at forme virkeligheden, må høre under *argumentatio*. Mødet mellem Perelman og talehandlingsteorien peger altså også på at argumentation overordnet set altid vil have \uparrow -*direction of fit*. Herfra er det en ret banal erkendelse at det område hvor man har mulighed for at øve indflydelse, er det der har at gøre med fremtiden. Selvom dette ganske ofte betyder at det placerer retorisk argumentation på området der handler om valg om fremtidig handling, mener jeg at have vist at man også kan identificere \uparrow -*direction of fit* ved både øjensynligt bagudskuen- de og samtidsorienteret retorik.

Retorisk grundargumentation og retorisk moment

Jørgensen opridses noget hun kalder den retoriske grundsituation.⁴⁵ Denne grundsituation sigter mod at indeholde alle de aspekter som en situation der fordrer retorisk diskurs, kunne tænkes at indeholde. Den opridsede grundsituation er et eksempel på en situation, der kalder på deliberativ retorik, og det er således netop den politiske diskussion inden for det deliberative ideal som Jørgensen placerer i centrum af retorikkens emnefelt.

I dette eksempel findes en mulig moderator for Kocks lukkede domænebaserede definition af retorisk argumentation. Den opridsede grundsituation er i alle dens aspekter retorisk, men man kan sagtens forestille sig situationer hvor ikke alle kriterier er opfyldt, men hvor det alligevel giver god mening at anskue situationen som retorisk. Andre situationer kan så at sige også have retoriske momenter.

Som nævnt er handlingskomplekset og *direction of fit* et godt værktøj til praktisk at afgøre om det giver mening at applicere retorikkens begrebsapparat på en given argumentation. Man kan her som i Jørgensens eksempel forestille sig en form for *retorisk grundargumentation* der som den retoriske grundsituation ligger inden for det deliberative ideal i den offentlige politiske sfære – men ligeså levende kan man forestille sig andre former for argumentation hvor retorikkens begrebsapparat med stor nytte kan bruges.

Med dette er tanken at argumentere for at deliberativ argumentation er det man kunne kalde *kernerretorisk*; al argumentation drejer sig om tvivlsspørgsmål, og ingen kan påberåbe sig at være repræsentant for en eviggyldig sandhed. Inden for den forensiske argumentation er der som nævnt argumentation som ikke tager sigte på tvivlsspørgsmål, men på sandhedsværdi. Dog er den argumentative orientering rettet mod at påvirke en domsafsigelse, så der findes et klart retorisk moment i den forensiske argumentation. Også den epideiktiske retorik peger på at tilhørerne skal

44 Ibid., 11.

45 Jørgensen, "Hvad er retorik?", 21–24

være med til at hylde eller dadle, så også på dette område kan man tilskrive retorikken en vis argumentativ orientering om et forhold der ikke kan afgøres som sandt eller falsk.

Mit forslag er som tidligere nævnt at man kan bruge *direction of fit* til at identificere en given argumentations retoriske moment. I det praktiske arbejde med analyse og vurdering af argumentation kan man afgøre om det giver mening at tage det retoriske begrebsapparat i brug ved at se på argumentationens samlede *direction of fit*. Hvis man står over for en argumentation med \uparrow -*direction of fit*, giver det mening, da argumentationen søger at påvirke virkeligheden i en eller anden retning – og gør det gennem sprogb brug.

En praktisk argumentationsforståelse

Om argumentation er retorisk må afgøres i den praktiske sammenhæng. I det foregående har jeg problematiseret den del af Kocks domænebaserede definition som udelukker andre definitioners anvendelighed. Jeg har anvendt talehandlingsteoriens *direction of fit*, Grootendorst og van Eemeren's *illokutionære handlingskompleks* og Ducrots *argumentative orientering* til at forklare sammenhængen mellem det enkelte argument og den samlede argumentation, og jeg har på denne baggrund forsøgt at godtgøre hvordan det er muligt at anskue argumentation som ikke direkte omhandler valg om fremtidig handling, som retorik.

Det retoriske emnefelt omhandler forhold om hvilke der ikke kan opnås sand viden, og jeg er ganske enig med Kock i at det på denne baggrund er den deliberative genre der er kernen i retorisk argumentation. Dog er jeg ikke enig i at andre definerende perspektiver er direkte vildledende, da man også i disse vil kunne identificere en given argumentations retoriske moment ved at se på det illokutionære handlingskompleks' *direction of fit*. Som jeg ser det, imødekommer dette syn retorikkens ønske om at belyse og forstå argumentation praktisk frem for teoretisk og tillader den retoriske analytiker at behandle argumentation som retorisk uden at være begrænset til det deliberative felt.

Litteratur

- Anscombe, G. E. M. *Intention* (2. udg.). Cambridge: Harvard University Press, 2000 [1957].
- Austin, J. L. *How to Do Things with Words* (2. udg.). Cambridge: Harvard University Press, 1975.
- Bitzer, Lloyd F. "The Rhetorical Situation", *Philosophy & Rhetoric* 1 (1968), 1–14.
- Blair, J. Anthony. "Rhetoric, Dialectic, and Logic as Related to Argument", *Philosophy & Rhetoric* 45(2) (2012), 148–164.
- Brockriede, Wayne og Douglas Ehninger. "Toulmin on Argument: An Interpretation and Application", *Quarterly Journal of Speech* 46(1) (1960), 44–53.
- Ducrot, Oswald. *Slovenian Lectures: Introduction into Argumentative Semantics*, red. Igor Z. Zagar. Ljubljana: Pedagoski Institut, 2009.

- van Eemeren, Frans H og Rob Grootendorst. "Argumentation as an Illocutionary Act Complex", i *Speech Acts in Argumentative Discussions: A Theoretical Model for the Analysis of Discussions Directed Towards Solving Conflicts of Opinion*, 19–46. Berlin: Walter de Gruyter, 1984.
- van Eemeren, Frans H., og Peter Houtlosser. "Strategic Manoeuvring in Argumentative Discourse", *Discourse Studies* 1(4) (1999), 479–497.
- Goddu, G. C. "Is 'argument' subject to the product/process ambiguity?", *Informal Logic* 31(2) (2011), 75–88.
- Jørgensen, Charlotte. "Argumentation", i *Retorik. Teori og praksis*, red. Charlotte Jørgensen og Lisa Villadsen, 129–158. Frederiksberg: Samfundslitteratur, 2009.
- Jørgensen, Charlotte. "Hvad er retorik?", i *Retorik. Teori og praksis*, red. Charlotte Jørgensen og Lisa Villadsen, 11–35. Frederiksberg: Samfundslitteratur, 2009.
- Jørgensen, Charlotte og Merete Onsberg. *Praktisk argumentation* (3. udg.). København: Nyt Teknisk Forlag, 2008.
- Kock, Christian. "Choice is Not True or False: The Domain of Rhetorical Argumentation", *Argumentation* 23 (2009), 61–80.
- Kock, Christian. "Defining Rhetorical Argumentation", *Philosophy & Rhetoric* 46(4) (2013), 437–464.
- Perelman, Chaïm. "The New Rhetoric: A Theory of Practical Reasoning", i *The New Rhetoric and the Humanities: Essays on Rhetoric and its Applications*, 1–42. Dordrecht: D. Reidel Publishing Company, 1979.
- Putin, Vladimir. Address by President of the Russian Federation. Official site of the President of Russia, 2014. <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/20603> (besøgt 2015-06-17).
- Searle, John R. *Expression and Meaning: Studies in the Theory of Speech Acts*. London: Cambridge University Press, 1979.
- Toulmin, Stephen E. *The Uses of Argument* (opdateret udg.). Cambridge: Cambridge University Press, 2003 [1958].
- Vatz, Richard E. "The Myth of the Rhetorical Situation", *Philosophy & Rhetoric* 6(3) (1973), 154–161.
- Wenzel, Joseph W. "Three Perspectives on Argument", i *Perspectives on Argumentation: Essays in Honor of Wayne Brockriede*, red. Robert Trapp og Janice Schuetz, 9–26. Prospect Heights: Waveland Press, 1990.